

JUDISK

K R Ö N I K A



Äta djur judiskt

På hemligt uppdrag i Sovjet

Shtisel - en judisk Sopranos med cholent

Sara Yarden skriver om friskolornas antitotalitära betydelse

Maestro Daniel Barenboim om att se "den andre" i Israel-Palestinakonflikten

1
2017

ÅRGÅNG 85 • APRIL 2017
NISAN 5777 • PRIS 100 KR

BILDEN

Untitled (The Last Supper Before Going Out to Battle)



ADI NES ikoniska verk refererar Leonardo da Vincis berömda målning *Nattvarden* men ersätter Jesus och hans apostlar med israeliska soldater.

Verket ställs nu ut på the Israel Museum i Jerusalem och är ett av 150 konstverk som ingår i utställningen *Behold The Man: Jesus in Israeli Art* (pågår till 16 april).



Att äta kött judiskt

Få frågor väcker så mycket engagemang som frågan om man äter kött eller inte.

Alla vet ju! Vi borde äta mindre kött både för miljö och hälsa. Samtidigt äter vi mer kött än någonsin. Förra året konsumerade svenskarna 87,7 kg per person, enligt ny statistik från Jordbruksverket. Sedan 1990 har köttkonsumtion ökat med 45 procent i Sverige.

Vad beror det på? Är det så enkelt att vi äter mer kött för att vi har råd och det smakar gott?

Eller lever vi vår urbana kultur långt från djur och natur utan att förstå samband och konsekvens? Köttätande är kanske inget dilemma alls om den enda kontakten vi har med djur är den cellofaninsvepta entre-coten i vår närbutik?

Judendomen har sitt ursprung i en jordbrukskultur och judar har brottats med hur man ska förhålla sig till djur och deras kött sedan början av den judiska berättelsen. Från guds förbund med Noa efter syndaflo den och djuroffren i Templet i Jerusalem, till samtida rabbiners tolkningar av huruvida tvångsmatade djur är kosher eller ej.

Enligt den judiska principen *tzaar baalei chayim* (djurens lidande) är det förbjudet att tillfoga djur onödigt lidande. Att döda djur för konsumtion tas på största allvar. En *shochet*, kosherslaktare, bör vara en person med integritet och hög moral, säger de talmudiska rabbinerna och anvisningarna om hur djuret ska slaktas är mycket precisa. Dessutom är det bara vissa djur som får ätas överhuvudtaget. Samtidigt

kommer det ständigt nya rapporter om djur som far illa på slakthus – kosher eller inte.

Så hur äter vi kött judiskt på 2000-talet?

Vad säger vår moraliska kompass? Var går skärningspunkten mellan kosherlagar, judisk etik och samtida värderingar i djurrätt- och miljöfrågor?

Jag hoppas att det här numret ska stimulera till samtal om vad vi äter och varför och hur det relaterar till den judiska idétraditionen.

I temadelen **KÖTT** kan ni läsa:

FAMILJEN NACHMAN – köttfest på kosherkorv och *gribenes*. **VI FRÅGAR RABBINEN:** Förespråkar judendomen kött eller veg? Veganen **CLARA LEE LUNDBERG** besöker koshercharkuterier i ett av världens främsta köttländer. Unga amerikanska judar äter gärna kött som är lokalt producerat, kosher och etiskt slaktat. Vi möter **NAFTALI HANAU**, slaktaren som kombinerar kosherslakt med miljö- och hållbarhetstänk. Framtidens laboratorieodlade kött ger oss både en läcker polet röti och låter honan leva – men är köttet kosher?



ANITA GOLDMAN söker judendomens veganska rötter och tipsar om Tel Avivs bästa vegetariska restauranger.

Läs också om de svenskjudiska aktivisterna som smugglade judisk litteratur och andra skrifter till judar i gamla Sovjetunionen. Det är en fortsättning på historien om *Let my people go*-rörelsen som initierades i USA och som vi skrev om i förra numret.

Till sist:

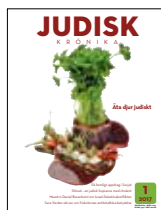
Judisk Krönika fyller 85 år i år och är därmed en av Sveriges äldsta kulturtidskrifter. Det firar vi med att lansera Judisk Krönika-podden *Unge Meyers lidanden*. Programledare är humorstjärnorna **JONATAN UNGE** och **BIANCA MEYER** och det första avsnittet handlar lämpligt nog om Köttets lust. Podden hittar du på vår hemsida judiskkrönika.se.

Pesach sameach!

Anneli Rådestad

INNEHÅLL

Nr 1 • 2017



Omslaget:
Fotomontage
av Karl Gabor.

10 VEM ÄR Aron Verständig,
Judiska centralrådets nya ordförande?

18 KÖTTFEST PÅ kosherkorv och
friterat kycklingskinn

22 KOSHERCHARKAR | köttets
förlovade land Argentina

34 ANITA GOLDMAN söker
judendomens veganska rötter

38 ATT ÄTA eller inte äta kött
judiskt på 2000-talet

40 SS-MAYN KIND! Eses!
Jiddischkrönikan av Salomon
Schulman

42 SHTISEL – en judisk Sopranos
med cholent

47 MÖT MAESTRO Daniel
Barenboim

52 PÅ HEMLIGT judiskt uppdrag i
Sovjet del 2

58 BAJIT – kompromissernas hus.

63 FRISKOLORNAS ANTITOTALITÄRA funktion – Jerusalemkrönikan av Sara Yarden

70 LEOPOLD SOMMERFELDT
minns en svunnen tid i det judiska
Göteborg

Judisk Krönika

UTGES AV

Stiftelsen Judisk Krönika

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Anneli Rådestad
anneli@judiskkrönika.se
tel: 08-660 70 62

GRAFISK FORM

Karl Gabor & Anneli Rådestad

REDAKTIONSÅRD

Anders Carlberg, Eva Ekselius,
Mikael Feldbaum,
Christina Gamstorp,
Noa Hermele, Annika Hermele,
Ricki Neuman, Lizzie Oved Scheja

ANNONSÄVDELNING

Thomas Wolff
tel: 031-28 50 95
mobil: 0708-580451
annons@judiskkrönika.se

EKONOMI, ADMINISTRATION OCH PRENUMERATION

Dina Markovich
tel: 08-660 38 72 ons, fred.
administration@judiskkrönika.se
prenumerationspris 395 kr/år
studerande 250 kr; utlandet 495 kr
lösnummerpris 100 kr
bankgiro 220-0244
swish 1236333827

ADRESS

Box 5053, 102 42 Stockholm
Hemsida:
www.judiskkrönika.se

Utkommer med 4 nr per år.
Nästa nummer: 5 juni 2017
Manusstopp: 17 april 2017

Tryckt hos Grafiska Punkten
Producerad av Gabor & Co
issn 0345-5580

Prenumeration ingår i medlemsavgiften
till Judiska Församlingen.

Citera oss gärna, men ange källan.
Förbehåll mot elektronisk publicering
måste meddelas av artikelförfattaren.

MEDARBETARE I DETTA NUMMER



ANITA GOLD-MAN

är författare.
Hon identifierar sig som okosher vegan.



SUZANNE GOTTFARB

är journalist och författare och älskar kött - stora blodiga biffar.



DAVID GROSSMAN

är rådgivare, skribent och medietränare. Han äter allt mer vegetariskt.



CLARA LEE LUNDBERG

är frilansjournalist och vegan för djurens skull.



RICKI NEUMAN

är journalist, författare och Judisk Krönikas kulturkrönikör. Han gillar kött.



NATHALIE ROTHSCHILD

är journalist på Sveriges radio. Hon äter gärna kött men inte fläsk.



LIZZIE OVED SCHEJA

är chef och programansvarig för Judisk Kultur i Sverige. Hon äter lite kött ibland.



SALOMON SCHULMAN

är läkare och författare. Han är lika treif som köttet han äter.



ANNA VEEDER

är guide och frilansjournalist. Hon är flexitarian och äter mest vegetariskt.



SARA YARDEN

skriver från gränsen mellan Östra och Västra Jerusalem och äter ekologiskt kosherkött.



EN UPPSKATTAD PRESENT.

Beställ en årsprenumeration på judiskkrönika.se eller genom att fylla i talongen nedan.

Swisha prenumerationsavgiften till 1236333827 eller sätt in beloppet på bankgiro: 220-0244.

Glöm inte att ange vem betalningen kommer ifrån.



GÖR SÅ HÄR: Klipp ut och sänd nedanstående talong till Judisk Krönika.

JA TACK, jag vill beställa en gåvoprenumeration på Judisk Krönika ett år (4 nr) för 395 kr (495 kr till utlandet)

GÄVOADDRESS:

NAMN _____

ADRESS _____ POSTADRESS _____

JUDISK KRÖNIKA, BOX 5053, 102 42 STOCKHOLM TEL 08-660 38 72.

Unge Meyers lidanden

- en podd från JUDISK KRÖNIKA

avsnitt 1

Köttets lust

OMG, kan man nå G'd genom sex?

Är en omskuren penis extra helig?



SIMON MOSER
producent



BIANCA MEYER
programledare



JONATAN UNGE
programledare

"Ett väldigt, väldigt gammalt testamente på ett helt nytt sätt."
Lyssna på judiskekronika.se